

Vlag!

Nr 11, najaar 2012

Voortzetting van Vexilla Nostra (1966) Vlaggenlijn (1998)

Periodiek van het Vlaggenmuseum Nederland, Vlaggenparade Rotterdam en de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVvV)

Vlaggenparade ingezet voor evenementen

Twee gemeentevlaggen

Vlaggenparade steunt op De Verre Bergen

De Hongaarse provincievlaggen

Bewogen portretten van Rotterdamse vrijwilligers

Opleggen vaandels

Vlaggendag 2012 Scheepvaartmuseum Amsterdam

Het prachtig gerenoveerde Scheepvaartmuseum van Amsterdam was op 9 juni 2012 het decor voor de Vlaggendag 2012. Zesentwintig belangstellenden (waarvan twintig leden van de NVvV)

verzamelden zich 's ochtends in het souterrain om daar welkom te worden geheten door de

gastheer, onze voorzitter Joost Schokkenbroek, hoofdconservator bij het museum. Hij vertelde over de boeiende geschiedenis van het gebouw – in de zeventiende eeuw gebouwd als 's Lands Zeemagazijn – het museum en de verbouwing. Na de gebruikelijk Algemene Ledenvergadering en de lunch was

het tijd voor iets nieuws: “10 minuten presentaties”, een idee van onze penningmeester Willem van Zon. Het doel is om leden de gelegenheid te geven om via een korte toegespitste presentatie een speciaal onderwerp, kwestie of een bijzonder geval op vlaggenkundig gebied aan de orde te stellen. Drie sprekers deden zich gelden: Martijn Nekkers over maritieme vlaggen, Willem van Zon over een ontwerpwedstrijd voor Utrechtse kasteelvlaggen, waarvoor hij in de jury zat, en Thijs van Leeuwen over het protocol rond het 'breken van vaandels' bij het opheffen van legeronderdelen. (Uiteindelijk is het niet tot 'breken' gekomen en zijn de vaandels 'opgelegd' zie p.25). Voor herhaling vatbaar, dus dit onderdeel zal zeker een vervolg krijgen.

Daarna was het de beurt aan secretaris Marcel van Westerhoven, die met veel afbeeldingen de ontwerptradities van stads- en gemeentevlaggen vanuit bestaande wapens en emblemen wereldwijd presenteerde en de mogelijkheden via de ontwerppraktijk in Nederland in het bijzonder illustreerde. Aan het eind van de middag was nog voldoende tijd over om een bezoek te brengen aan het vernieuwde museum. Degenen die daarna niet gelijk huiswaarts hoefden te gaan, sloten af met een goed gesprek en een borrel in een nabijgelegen kroeg. Het wordt eentonig, maar ook dit jaar was de Vlaggendag weer geslaagd te noemen. Met dank aan Joost Schokkenbroek en het Scheepvaartmuseum en niet te vergeten de sprekers en de aanwezigen. MvW

Onafhankelijkheidsvlag in ere hersteld

Door Wim Schuurman

Op 28 mei 2012 stemde het Malawiaanse parlement in Lilongwe – nu onder leiding van de nieuwe president Joyce Banda voor terugkeer naar de onafhankelijkheidsvlag die het land gevoerd had van 6 juli 1964 tot 7 augustus 2010¹. Bij de officiële opening van het parlamentsjaar 2012-2013 werd van de zijde van president Banda's People's Party gezegd, dat de beslissing om terug te keren naar de oude vlag genomen werd omdat men bemerkte had dat het proces in 2010 om de vlag te wijzigen niet voldeed aan een

Afb. 1.
nationale vlag van 1964–2010, 2012–

Afb. 2.
vlag president Malawi

adequate volksraadpleging en deelname door Malawianen. “De vreemd uitzienende en tamelijk betekenisloze vlag weerspiegelde het feit, dat de leiding van de Democratische Progressieve Partij het contact met de gevoelens die onder het volk leefden kwijt was”, aldus de leider van het Huis Henry Phoya. Jolly Kalelo van de Malawi Congress Party vertelde, dat de witte zon in volle glorie op de 2010-vlag “too hot” was voor Malawianen. Verder wees hij op de arrogantie van de toen regerende partij in de vlaggenkwestie.

Het idee in 2010 om een nieuwe vlag in te voeren werd gesteund door de toenmalige president van Malawi Bingu wa Mutharika. Hij keurde het nieuwe ontwerp goed op 29 juni 2010. Oppositiepartij Verenigd Democratisch Front vocht de beslissing van de meerderheidspartij tevergeefs in de rechtbank aan.

De vlag in de verhouding van 2:3 van drie evenhoge banen zwart, rood en groen met in de zwarte baan een rode opkomende zon met 31 stralen is nu weer de nationale vlag van het land (*afbeelding 1*). Het zwart staat symbool voor de bevolking van Afrika, het rood voor het bloed dat vloeyde in de onafhankelijkheidsstrijd en het groen verwijst naar de rijke natuur.

De vlag voor de president van Malawi (*afbeelding 2*) draagt nog duidelijk Britse sporen en is rood met een roodgetongde gouden leeuw waaronder een lint in dezelfde kleur met in zwarte hoofdletters de naam van de staat.

[1] Vlag! nr 6, september 2010, pagina 9, 'Nieuwe vlag voor Malawi'

Bronnen:

<http://www.nyasatimes.com/malawi/2012/05/28/malawi-parliament-approves-to-revert-to-original-flag/> • <http://www.malawitoday.com/news/125313-dpp-imposed-flag-change-was-insult-malawi-mps> • http://nl.wikipedia.org/wiki/Vlag_van_Malawi • http://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_Malawi

De vlag van de nieuwe gemeente Katwijk

Schuinkruis behouden, meer kleuren

In de provincie Zuid-Holland, ten noordwesten van Leiden, ligt aan de monding van de Oude Rijn in de Noordzee de op 1 januari 2006 nieuwgevormde gemeente Katwijk. Deze nieuwe gemeente is ontstaan uit een fusie van de gemeenten Katwijk, Rijnsburg en Valkenburg. Alle drie voerden zij officiële vlaggen en wapens. De nieuwe gemeente heeft sinds een paar jaar een vernieuwde vlag, die afgeleid is van het nieuwe wapen.

Door Marcel van Westerhoven

Het gemeentewapen

De nieuwe gemeente Katwijk is bij Koninklijk Besluit van 22 september 2008, nr. 08.002217, een wapen verleend met de volgende beschrijving:

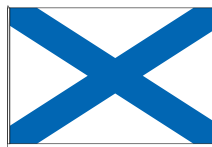
“In zilver een schuinkruis van azuur en in een hartschild van goud een dubbele burcht van keel, beide delen met vier kanten, geopend van het veld met een opgetrokken valhek van sabel, en verlicht van sabel. Het schild gedekt met een gouden

Afb. 1. Vlag van Katwijk

Afb. 2. Wapen van Katwijk

Afb. 3. Katwijk (tot 2003)

Afb. 4. Rijnsburg

Afb. 5. Valkenburg

kroon van drie bladeren en twee parels.”

Op aanbeveling van de Hoge Raad van Adel is een wapen gekozen met als basis het historische wapen van Katwijk, het kruis van Sint-Andries, beschermheilige van de vissers. Het oude Katwijk, waar vanouds de visserij werd bedreven, heeft met de twee kernen Katwijk aan Zee en Katwijk aan den Rijn namelijk veruit het grootste aandeel binnen de nieuwe gemeente. Daaraan toegevoegd is een hartschild met een burcht om Rijnsburg en Valkenburg te representeren, die beiden een burcht in hun wapen hadden. Valkenburg voerde een simpele rode burcht waarop twee valken zitten op goud, Rijnsburg een rode dubbele burcht op zilver, beiden sprekende wapens. Gekozen is voor de fraaiere dubbele burcht van Rijnsburg in de kleurstelling van die uit het wapen van Valkenburg, dus rood op goud.

Op het wapen staat de gebruikelijke gemeentekroon.(1)

De gemeentevlag

Bij raadsbesluit van 17 december 2009 besloot de gemeenteraad van Katwijk een gemeentevlag vast te stellen waarvan de omschrijving luidt:

“Gevierendeeld door een blauw schuinkruis, het eerste en derde kwartier wit, het tweede kwartier geel en het vierde kwartier rood.”

Alle kleuren uit het wapen, met uitzondering van het zwart van de details, keren in de vlag terug. De basis is weer het andrieskruis van Katwijk. De kleuren blauw en wit staan dan voor Katwijk, rood en wit voor Rijnsburg en rood en geel voor Valkenburg. Om de vlag ‘rustig’ te houden, is de burcht niet opgenomen.

De vlaggen van de voormalige gemeenten

Vlaggen van opgeheven gemeenten kunnen gemakkelijk in vergetelheid raken, zo blijkt maar al te vaak. Dat is zonde, want ze behoren tot het ‘vlaggenerfgoed’. Als bescheiden bijdrage om ze in herinnering te houden, volgen ze hier.

Katwijk gebruikte eenvoudigweg het wapenbeeld als vlag: een blauw schuinkruis op wit.(2)

De vlag van **Rijnsburg** was wit met op een derde van de vlaglengte een rode dubbele burcht en aan de onderkant een smalle rode baan, één op één afgeleid van het wapen.(3)

Valkenburg had een vlag in de kleuren van het gemeentewapen, gedeeld volgens de broekdiagonaal, boven geel, onder rood.(4)

Bronnen

- (1) Hoge Raad van Adel, *Jaarverslag 2008*, p. 12, 's-Gravenhage 2008
- (2) *Vexilla Nostra* jaargang 22, nr. 151, juli/augustus 1987, p. 62
- (3) *Vexilla Nostra* jaargang 18, nr. 128, september/oktober 1983, p. 64
- (4) *Vexilla Nostra* jaargang 23, nr. 158, september/oktober 1988, p. 87

Twee rectificaties Vlag! 10

In VLAG! nr 10 blijken twee onjuiste afbeeldingen te staan. Op de Blue Ensign van Alderney blijkt in de vlucht niet het ronde embleem zoals op de eilandvlag te staan, maar het zelfde symbool met de leeuw in de vorm van een wapenschild.

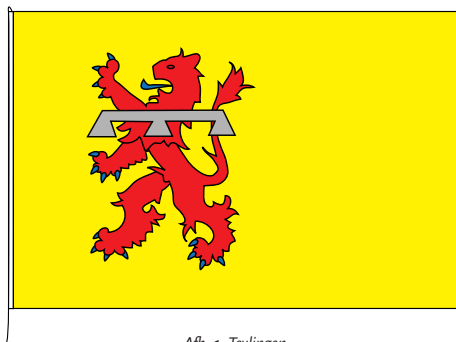
Het in VLAG! nr 10 afgebeelde wapen van de regio (oblast) Voronezh komt niet overeen met de beschrijving in de tekst. De afbeelding betreft het oude wapen van de stad Voronezh. Het juiste wapen van de regio conform de beschrijving is te zien op de afbeelding hiernaast.

Met dank aan ons buitenlandse lid Roman Klimeš (Tsjechië) die ons hierop wees.

De vlag van de nieuwe gemeente Teylingen

Leeuw met 'grijze' Barensteel

Afb. 1. Teylingen

Afb. 3. Sassenheim

Afb. 4. Voorhout

Afb. 5. Warmond

Afb. 6. Prov. Zuid-Holland

Door samenvoeging van de gemeenten Sassenheim, Voorhout en Warmond ontstond in de Bollenstreek van Zuid-Holland op 1 januari 2006 de nieuwe gemeente Teylingen. Die naam komt van Slot Teylingen, een ruïne tussen Voorhout en Sassenheim. Het slot werd vermoedelijk aan het begin van de dertiende eeuw gebouwd en bewoond door de familie Van Teylingen. Het historische bezit van dit slot lag voor een belangrijk deel op het grondgebied van Sassenheim, maar de ruïne zelf ligt in het buurtschap Teijlingen op het grondgebied van Voorhout. In Warmond stond de burcht Oud-Teylingen, later Lockhorst genoemd. Zo hebben alle drie voormalige gemeente een historische band met de naam Teylingen. Alle drie voerden ze officiële wapens en vlaggen. Hoewel Teylingen voor dagelijks gebruik logovlaggen voor het gemeentehuis hijst, heeft de gemeente sinds 2009 ook een officiële vlag, rechtstreeks afgeleid van het wapen.

Door Marcel van Westerhoven

Het gemeentewapen

Op 18 maart 2008 werd bij Koninklijk Besluit nr. 08.000487 de gemeente Teylingen een wapen verleend met de volgende beschrijving:

Afb. 2. wapen van Teylingen

“in goud een leeuw van keel, getongd en genageld van azuur, met over de borst een barensteel van zilver.

Het schild gedekt met een gouden kroon van vijf bladeren en gehouden door twee aanzijnde leeuwen van goud, getongd en genageld van keel.”

De Hoge Raad van Adel is in overleg met de gemeente tot het idee gekomen het gemeentewapen te baseren op het wapen van het middeleeuwse riddermatige geslacht Van Teylingen. Zo is een directe link met de naam van de nieuwe gemeente gelegd. Dit geslacht stelde dat het van een zijtak van de graven van Holland afstamde en gebruikte daarom de rode Hollandse leeuw met de barensteel als breuk.

De schildhoudende leeuwen kwamen ook zo voor in het wapen van Warmond en de vijfbladige kroon is die van Sassenheim. (1)

De gemeentevlag

Op 9 juli 2009 stelde de gemeenteraad van Teylingen bij raadsbesluit een gemeentevlag vast, die daarin als volgt is omschreven:

“Geel met een rode leeuw, waarvan de hoogte gelijk is aan $\frac{3}{4}$ van de hoogte van de vlag, met blauwe tong en nagels en over de borst een witte barensteel.”

De vlag is één van de twee ontwerp die de gemeente aan de Hoge Raad van Adel voorlegde. De Raad adviseerde de gemeente de leeuw zoals gebruikelijk in Nederland op een derde van de vlaglengte te plaatsen. (2) Zo wordt de vlag ook gevoerd, maar dit is niet in de officiële beschrijving opgenomen. In tegenstelling tot de beschrijving blijkt in de praktijk de barensteel niet wit, maar grijs getint te zijn. In een vlag hoort het zilver uit een wapen als wit weer te worden gegeven. Teylingen heeft echter het zilver uit het wapen als “zilverwit” in de vlag overgeno-

men, wat heeft geleid tot de grijze barensteel.

De vlag van Teylingen heeft veel weg van die van de provincie Zuid-Holland. De blauwe tong en nagels van de leeuw en de barensteel moeten voor voldoende onderscheid zorgen.

Vlaggen van de voormalige gemeenten

Sassenheim voerde een vlag bestaand uit negen banen volgens de broekdiagonaal van geel en rood. Het beeld kwam volledig overeen met dat van het schild van het gemeentewapen en kwam van het wapen van het oud-adellijk geslacht Van Sassenem. (3)

Drie banen wit-blauw-wit met een rood schuinkruis over alles heen op een derde van de vlaglengte was het dundoek van Voorhout. Behalve de typische verschoven plaatsing van het schuinkruis in de vlag, kwam het beeld ook hier overheen met dat van het gemeentewapen, gelijk aan dat van het geslacht Van Voorhout. (4)

Warmond gebruikte een vlag in twee banen wit en blauw, met op een blauw broektopvierkant een wit aflopend kruis. De kleuren waren die van het gemeentewapen, het oude heerlijkheidswapen, dat als vierkant in de broektop van de vlag was terug te vinden. (5)

Bronnen

(1) Hoge Raad van Adel, Jaarverslag 2008, p. 18, 's-Gravenhage 2008

(2) Hoge Raad van Adel, Jaarverslag 2009, p. 5, 's-Gravenhage 2009

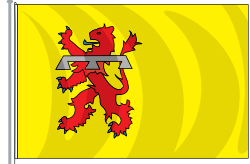
(3) Vexilla Nostra jaargang 20, nr. 140, september/oktober 1985, p. 84

(4) Vexilla Nostra jaargang 7, nr. 42, mei 1972, p. 53

(5) Vexilla Nostra jaargang 13, nr. 95, mei/juni 1978, p. 24

HIJSEN of STRIJKEN?

Onafhankelijk van elkaar geven in deze rubriek in elk nummer van Vlag! drie deskundigen hun mening over een vlag die hen door de redactie is voorged. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag zou moeten voldoen. Deze aflevering de vlag van de gemeente **Teylingen** in Zuid-Holland.

50/50

Kimberley van Kralingen
stagiaire Grafisch vormgeven bij Naam & Faam

In het eerste gezicht is dit niet een lelijke vlag. Het eerste punt wat mij wel opvalt is de barensteel die midden over de leeuw is geplaatst. De barensteel breekt het beeld van de leeuw op een negatieve manier. Het verhaal hier achter is mij ook niet helemaal duidelijk. Ook ben ik het niet met de kleurkeuze van de barensteel eens. Zilver uit een wapen hoort in het wit weergegeven te worden op een vlag. Het is jammer dat de ontwerper hier zich niet aan gehouden heeft.

Aan de andere kant vindt ik hoe de leeuw beschreven wordt erg sprookjesachtig en spreekt mij wel aan. 'Een leeuw van keel getongd en genageld van azuur', geplaatst op een derde van de vlaglengte staat precies op de goede plek. Ook al is de leeuw in oudhollands beschreven, als je het beeld op de vlag ziet begrijp je precies wat er staat.

Deze leeuw is dus afkomstig van het wapen van de familie Teylingen. Sassenheim, Voorhout en Warmond hebben alle drie iets gemeen met het slot van de familie, en dus is het een mooie geografische oplossing voor de nieuwe naam van deze gemeente. Na deze naam gekozen te hebben is het dus vanzelfsprekend dat er iets van hun familiewapen in de gemeentevlag moet terugkomen.

Als je naar de oude gemeentevlaggen van Sassenheim Voorhout en Warmond kijkt kan je helemaal geen vergelijking vinden met de nieuwe vlag. De elementen zijn hier totaal verwaarloosd en er is alleen een focus gelegd op de familie Teylingen. Of dit een juiste beslissing is geweest houd ik in het midden.

Na alle positieve punten af te trekken van de negatieve punten kom ik op een 50/50 uitslag. Op gebied van vormgeving mag de vlag van mij gestreken worden. Qua geschiedenis achter de leeuw mag hij zeker gehesen worden. En om de leeuw niet in zijn hemd te laten staan mag de vlag toch worden gehesen.

Sneu vlagneefje

Theun Okkerse
ontwerper en vlaggenkundige

Teylingen voert hetzelfde wapen als de provincie Zuid-Holland. Een barensteel die over de leeuw is geplaatst zorgt voor het onderscheid tussen beide wapens. Als je de vlag bekijkt zie je dat er gekozen is voor het kopiëren van de provincievlag. Hoewel de leeuw hier aardiger getekend is dan de Zuid-Hollandse, heeft ook deze weinig uitstraling.

Eén van de regels van de heraldiek is dat een figuur mooi op een veld moet staan, waardoor de restvorm ook interessant is. Op de vlag van Zuid-Holland (1985) staat een 'Hollandse' leeuw (zonder blauwe tong en nagels) als van een stijve lakei, in een denkbeeldige rechthoek geplaatst en is daar door statisch. Geen energieke beest dat naar voren stormt – zoals te zien is op het schilderdetail.

De ontwerper van de provincievlag werd indertijd door onze vereniging uitgenodigd om de vlag toe te lichten. Dat was geen succes, hij was de enige die het een goed ontwerp vond. De inspiratie kan dan wel in de 16de–17de-eeuwse Hollandse vlag liggen, maar als je de kwaliteit niet kunt analyseren is dat geen uitgangspunt voor een ontwerp.

En nu heeft Zuid-Holland er een vlagneefje bij. Dat had een bijdehand neefje kunnen zijn. Maar helaas overheersen ook bij hem de familiale trekken van zijn oom; niet vooruit te branden.

En nu de zilveren barensteel, die de wonderlijke kleur grijs(!) heeft gekregen. Hiernaast een bewerking van de gemeentevlag, zoals ik denk dat de barensteel er uit moet zien: wit en groot. Een gebaar over de volle lengte van het veld, zodat er een duidelijk onderscheid met de provincievlag is (en met een energieke leeuw, en zonder contouren).

Er had echt meer aandacht voor het ontwerp moeten zijn... en afkijken was hier niet slim. Dus strijken!

Teylingen verkleurd

Dr Willem van Ham
historicus, wapen- en vlaggenkundige

Twee dingen vielen meteen op bij het bekijken van de vlag van de 'nieuwe' gemeente Teylingen: de sterke gelijkenis met de provincievlag van Zuid-Holland en de grijze streep over de borst van de leeuw.

Een vlag wappert meestal in de buitenlucht en kleine bijzonderheden zijn dan nauwelijks te zien. De ene vlag mag alleen al daarom niet teveel op de andere lijken. Met andere woorden je moet in een vlag duidelijk laten zien wie of wat hij vertegenwoordigt.

De grote overeenkomst van de gemeentevlag van Teylingen met de vlag van Zuid-Holland levert een ernstig bezwaar op. De rode Hollandse leeuw staat in de provincievlag op dezelfde positie (op 1/3 van de vlaglengte). Aan de basisvoorwaarde die voldoende onderscheid met die andere vlag voorschrijft, is helaas niet voldaan.

De grijze streep op de borst van leeuw bleek bij nauwkeurig bekijken de zilververkleurde barensteel te vertegenwoordigen die in het gemeentewapen voorkomt. Dat zilver hoort in de vlag een witte barensteel op te leveren. In die kleurstelling is hij op 9 juli 2009 dan ook door de gemeenteraad van Teylingen vastgesteld. Toch vertonen alle afbeeldingen de barensteel in grijs. Wie tot het 'verkleuren' van dit onderdeel heeft besloten, blijft alsnog in het duister. Internetsites leren dat de vlagindustrie ondertussen de grijze 'variant' (lees: fout) onveranderd heeft overgenomen. Misschien kwam dat grijze kleurtje wel dáár vandaan, wie weet.

Hijzen of strijken? De te grote gelijkenis met de vlag van Zuid-Holland geeft wat mij betreft de doorslag. De grijze barensteel, hoe storend ook voor de liefhebbers, kan wat mij betreft als een 'onschuldig' bedrijfsongevalletje worden beschouwd. De gemeente Teylingen zal wél haar huiswerk moeten overmaken door aan haar dundoek iets toe te voegen, wat de plaatselijke traditie eerbiedigt, maar ook voor voldoende onderscheid met de provincievlag zorgt. Dan kan de gemeentevlag uit 2009 gestreken worden.

De twintig Hongaarse provincievlaggen

In 1990 vonden in Hongarije de eerste naoorlogse vrije verkiezingen plaats. Deze werden gewonnen door het centrumrechtse Hongaars Democratisch Forum. In de eerste helft van de jaren negentig hebben de Hongaarse provincies van hun democratisch recht gebruikt gemaakt om een vlag te kiezen. In de voorgaande periode waren lokale emblemen verboden. Pas in 1974 (Resolutie No. 1006/1974 II.22.) werden steden toegestaan een vlag te kiezen. Deze moest dan wel bestaan uit het wapen op een eenkleurig veld. Deze gewoonte van vlagontwerp – het wapen op een één- of tweekleurig veld – is typisch voor de landen ten oosten van ons, evenals de gewoonte om vlaggen verticaal te hangen, bijvoorbeeld aan een kruis-stang. De vlaggen van de Hongaarse provincies (comitaten) voldoen geheel aan deze kenmerken.

Door Daan van Leeuwen

Geschiedenis, comitaten en wapens

Begin 11de eeuw werd Hongarije verdeeld in min of meer onafhankelijke gebieden onder het beheer van de lagere adel. Deze gebieden werden aangeduid met de Latijnse naam *Comitatus*, afkomstig van het woord *Comes*, hetgeen *graaf* betekent. In het Nederlands gebruiken we voor deze historische gebieden het woord *comitaat*, in het Hongaars heten ze *megye* (spreek uit

medje) of *vármegye*, het laatste als er in dat gebied een kasteel voor verdediging stond. In 1550, werd door de Habsburgse koning Ferdinand I een decreet uitgevaardigd, waarbij de comitaten verplicht werden hun verordeningen te bezegelen met een wapen. Ondertussen was Hongarije grotendeels bezet door het Ottomaanse Rijk. Tot de vrede van Karlowitz in 1699 was het land verdeeld in drie delen: het noorden en een westelijk deel vormden onder de Habsburgers “Koninklijk Hongarije”; in het zuidoosten was het prinsdom Transsylvanië een vazalstaat van het Ottomaanse Rijk; de rest van Hongarije was Turks grondgebied. Aan deze laatste gebieden werden pas eind 17de en begin 18de eeuw wapens toegekend. In Transsylvanië, dat onder prins Rákóczi II een onafhankelijkheidsstrijd voerde, kregen de meeste comitaten pas na de Achtjarige Oorlog (1703-1711) een wapen.

In de jaren 1836-38 werden alle comitaatzegels veranderd; de Latijnse tekst werd vervangen door een Hongaarse tekst. Tegelijkertijd werden ook enige wapens veranderd of gemodificeerd. In 1876 werd de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije gesticht. Het gevolg was een herindeling van de comitaten. Er kwamen nieuwe comitaten en andere werden samengevoegd. Na de Eerste Wereldoorlog werd het grondgebied van Hongarije drastisch verkleind. Dit werd vastgelegd in het verdrag van Trianon (bij Parijs) in 1920. Het verloor gebied aan Polen, Roemenië, Tsjechoslowakije, Joegoslavië en zelfs aan Oostenrijk. Opnieuw werden de comitaten herverdeeld. In 1950 onder het communistische bewind vond er weer een herindeling van comitaten plaats en tevens werd het gebruik van de (oude) wapens verboden. Pas na de val van het communistische regime in 1989 werden de oude wapens weer opnieuw aangenomen.

Vlag en wapen van Hongarije.

De Hongaarse ‘comes’.

De comitaten

Bács-Kiskun

Het comitaat Bács-Kiskun ligt in het midden-zuiden van Hongarije en deelt zijn zuidgrens met Servië. De hoofdstad is Kecskemét. Bács-Kiskun heeft een vlag bestaande uit twee even hoge banen blauw en wit met het wapen in het midden. De kleuren komen uit het wapen. De vlag is aangenomen in 1991. Het wapen is een samenvoeging

van de oude wapens van Bács en Kiskun.

Het oude comitaat Bács werd in 1699 van de Turken bevrijd en als Bačka ondergebracht in de Vojvodina. Datzelfde jaar verleende keizer Leopold I van het Heilige Roomse Rijk aan Bačka een wapen, bestaande uit een blauw veld met een groene schildvoet met daarop Sint Paulus met zwaard en boek. De apostel symboliseerde de terugkeer van de Christelijke religie in Bačka. Volgens Rooms-katholieke overlevering werd Sint Paulus in Rome onthoofd, vandaar het zwaard als attribuut van de Heilige. Ook een boek en blote voeten (navolging van Christus) horen tot de attributen van de Heilige. Toen een deel van Bačka in 1860 bij Hongarije kwam, werd het wapen gehandhaafd.

Kiskunság (*Kiskunland*) betekent *Klein-Koemanië*. Na de ontvolking door de Mongoolse invasies werden in 1246 de Koemanen binnengehaald om de Hongaarse vlakte weer te bevolken. Dit van origine Oost-Turkse volk had de Hongaarse koning geholpen in de strijd tegen de Mongolen. Tot 1867 hebben de Koemanen (in het Hongaars de *Kun*) een min of meer autonoom gebied binnen Hongarije bewoond, waar ze speciale privileges hadden.

Daarvoor moesten ze wel krijgslieden leveren. In 1746 ontvingen ze van keizerin Maria Theresia een wapen bestaande uit een “dappere krijgsman” met getrokken zwaard in de rechterhand” (zie ook Jász-Nagykun-Szolnok).

De twee golvende balken in de voet van het schild staan voor de rivieren de Donau (*Duna*) en de Tisa (*Tisza*). [7,8,9,10]

Baranya

Baranya ligt in het zuiden van Hongarije direct ten westen van Bács-Kiskun. Het grenst in het zuiden aan Kroatië. De hoofdstad is Pécs. In 1920 werd 4/5 van het oude comitaat aan Hongarije toebedeeld, de rest ging naar Joegoslavië. Baranya voert een eenvoudige groene vlag met het wapen in het midden en daaronder de tekst BARANYA MEGYE. De vlag

werd aangenomen in 1991. Het wapen is nagenoeg gelijk aan het oude comitaatswapen. Het werd in 1694 aan Baranya verleend door koning Leopold I, vijf jaar nadat Baranya bevrijd werd van de Turkse overheersing. De burcht is dan ook waarschijnlijk een symbool voor Baranya als grensgebied, daar toen het gebied ten oosten van Baranya nog in Ottomaanse

handen was. De letters L J op het gekroonde schild in de burchtoppen staan voor keizer en koning Leopold (I) Josef. De menselijke figuren zijn de Bijbelse Jozua en Kaleb, de door Mozes uitgezonden verkenners in Kanaän: “... en probeer vooral ook vruchten uit het land mee te nemen” (Numeri 13:20). De grote tros druiven, die slechts door twee man gedragen kon worden, staat voor de vruchtbaarheid van het land Baranya. Het schild wordt geflankeerd door een olijf en een palmtak.

Békés

Het comitaat Békés ligt in het zuidoosten van Hongarije en deelt zijn zuidoostelijke grens met Roemenië. De hoofdstad is Békéscsaba. De verticaal hangende vlag wordt omschreven als licht grijsblauw² – met het wapen op 1/3 van de bovenkant. Op 1/3 van de vlucht staat de naam in gele letters: BÉKÉS MEGYE.

Het zegel en wapen van Békés werden in 1724 door Karel III verleend. De drie korenaren verwijzen naar de landbouw, maar betekenen allegorisch ook: geloof, hoop en liefde. De korenaren steken uit in het linker gedeelte van het schild, een unicum in de Hongaarse heraldiek³. De drie zilveren balken in het groene (heraldisch) linkerdeel van het wapen staan voor het Körös-trio: de rivieren de Fehér (*witte*) Körös, de Fekete (*zwarte*) Körös en de Sebes (*snelle*) Körös. [11]

Borsod-Abaúj-Zemplén

Het comitaat Borsod-Abaúj-Zemplén ligt in het noordoosten van Hongarije en grenst aan Slowakije. De hoofdstad is Miskolc. Het is samengesteld uit

het oude comitaat Borsod en drie andere comitataten die het na 1920 met Slowakije moest delen: Abaúj-Torna voor de helft, Zemplén voor een kwart en Gömör-Kishont voor een klein deel. De vlag, die meestal verticaal wordt opgehangen, heeft de kleuren rood en blauw met het volledige wapen midden boven. Onder het wapen staat in een boog in gouden letters BORSOD-ABAUJ-ZEMPLEN en daaronder MEGYE. Het gevierendeelde wapen is samengesteld uit delen van de wapens van de oude comitataten: Abaúj-Torna (I), Zemplén (II), Borsod (III) en Gömör-Kishont (IV). Het wapen en de vlag werden in 1991 aangenomen.

Het comitaat Abaúj-Torna werd in 1881 definitief samengesteld uit de middeleeuwse comitataten Abaúj en Torna. Het wapen combineert beide oude wapens en werd in 1882 door Frans Jozef aan het comitaat verleend. De rood-witte balken komen van het wapen van de Aba familie, waar het gebied Abaúj naar vernoemd is. Oorspronkelijk stonden zij voor de rivieren de Bódva en de Hernád. Het werd in 1558 verleend, terwijl het wapen van Torna uit 1619 stamt. Het in 1550 verleende wapen van Zemplén was doorsneden met op het bovenste deel op goud twee engelen, die een kroon vasthouden, waaruit naar boven een tros druiven en twee bladeren steken. Dit beeld is vereenvoudigd door de druiven onder de engelen te plaatsen. Het oude wapen van Borsod is integraal overgenomen. Het is niet bekend wanneer het wapen werd aangenomen. Er bestaat een afbeelding van het zegel/wapen uit 1639. Ook een klein deel van het oude comitaat Gömör-Kishont ligt in Borsod-Abaúj-Zemplén. Het

wordt vertegenwoordigd door een zilveren burcht op blauw: het kasteel van Gömör (Gemer). Ook hier is om redenen van symmetrie de veldkleur van het oude wapen – rood – veranderd in blauw ⁴.

De gekroonde helm op het schild komt van de wapens van Zemplén en Gömör-Kishont, de adelaar daarboven van het wapen van Abaúj-Torna en de blauwe en rode dekkleden komen uit alle drie de wapens. [12]

Budapest

Budapest (Boedapest) is geen comitaat maar een apart stedelijk gebied midden in het comitaat Pest. Het verkreeg zijn wapen en vlag direct na de ver-

eniging van Buda en Óbuda (Oud-Buda) met Pest in 1873. De vlag (1:2) heeft drie evenhoge banen van rood, geel en blauw met in het midden het volledige stadswapen. De kleuren komen uit het oorspronkelijke wapen. Dat (oorspronkelijke) wapen was doorsneden door een golvende zilveren balk (de *Donau*) met daarboven op rood een kasteel met drie torens, alles van goud, en met twee open poorten en geopende zwarte valhekken; het wapen van Buda, waarbij de tweede poort voor Óbuda staat. Het onderste deel bevatte op

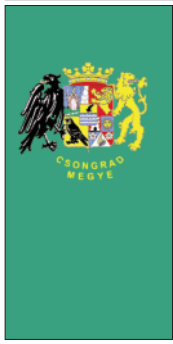
blauw een kasteel met één toren, alles van goud, en met een open poort en geopend zwart valhek; het wapen van Pest. Beide kastelen zijn gestileerde vormen van de bestaande kastelen. In 1896 kreeg het wapen de huidige vorm. Hierbij werd het kasteel van Pest op een rood veld boven de balk geplaatst en het kasteel van Buda verhuisde onder de balk. Hierdoor kwam de positie van het kasteel van Buda overeen met het wapen van Buda uit 1533. Op het schild staat de heilige Stefanskroon en de schildhouders zijn een leeuw en een grifioen, respectievelijk van de wapens van Buda en Pest. De vlag werd het gewone rood, geel en blauw, zonder toevoegingen. In 1930 werd de vlag veranderd in een rood, geel en groene driekleur als tegenhanger van de Roemeense kleuren. Als legalisatie werd het wapen ook aangepast: het kasteel van Buda kreeg een groene voet. Als gevolg van de crisis en de dreigende oorlog is deze vlag zelden gebruikt. Na 1946 werden alle oude symbolen afgeschaft. In 1990 gingen men terug naar het wapen van 1896 en de kleuren rood, geel en blauw. [13]

Csongrád

Het comitaat Csongrád ligt in het zuiden van Hongarije tussen de comitataten Bács-Kiskun en Békés. In het zuiden grenst het aan Servië en Roemenië. De hoofdstad is Szeged. Het comitaat werd in 1950 gevormd uit de oude comitataten Csongrád, Csanád en een deel van Torontál.

De vlag, die altijd verticaal wordt opgehangen, is smaragdgroen met het volledige comitaatswapen midden boven en er onder de tekst in gouden letters: CSON-

GRAD MEGYE. Het gevierendeelde wapen is samengesteld uit de oude wapens van het comitaat Csanád (I), het geslacht Bor-Kalán (II), het geslacht Csanád (III), het comitaat Torontál (IV) en het comitaat Csongrád (hartschild). Het wapen en de vlag, ontworpen door Fritz Mihály, werden in 1991 aangenomen. De bisschop in het wapen van het oude comitaat Csanád is St. Gerardus, in het Hongaars *Szent Gellért* genoemd (980-1046). Als bisschop van Csanád speelde hij een grote rol in de kerstening van Hongarije. Als martelaar werd hij met een speer gedood nabij een rots bij de Donau in Óbuda (Oud-Buda), die nu de naam Gellért-heuvel draagt. Zowel de rots als de rivier en de speer staat er ook op het in 1701 verleende wapen.

De Bor-Kalán *clan* was een van de zeven stammen die in de 9e eeuw naar de Hongaarse vlakte trokken. Zij vestigende zich vooral aan de rechteroever van de rivier de Tisza, later ook langs de Körös en bouwden het kasteel Csongrád. De Bor-Kalán *clan*, die het gebied tot in de 14e eeuw zou beheren, had een wapen bestaande uit een halve leeuw van goud op rood. De grootste stam werd gevormd

door de Magyaren, waaruit het geslacht der Arpaden voortkwam, de eerste koningsdynastie van Hongarije. De *clan* van Csanád, die gerelateerd was aan de Arpaden, betrof het gebied rond de rivier de Maros. Het derde kwartier van het wapen vertoont de zwarte vogel op goud toegeschreven aan de zeven stammen. In de *Chronicon Pictum*, een Hongaars kroniek van voor 1360, komt dit wapen voor in een afbeelding van de zeven hoofdmannen van de Hongaarse stammen. De vogel is de mythische totemvogel *Turul*. Deze vogel (een valk) speelt een grote rol bij de mythologie over de oorsprong van de Hongaren.

Het vierde kwartier is het wapen van het oude comitaat Torontál waarvan alleen het noordelijkste deel bij Hongarije kwam – de rest ligt in Servië. Het wapen stamt uit 1779. Dit wapen levert ook de schildhouders voor het nieuwe comitaatswapen; de adelaar en de leeuw waren ook de schildhouders van het wapen van Torontál.

Het hartschild is gelijk aan het wapen van het oude comitaat Csongrád. De drie zilveren golvende balken in het onderste deel staan voor de rivieren de Tisa (*Tisza*), de Maros en de Körös. Dit wapen stamt uit 1731. [14,15,16]

Fejér

Fejér ligt aan de westoever van de Donau, ten zuidwesten van Budapest. De hoofdstad is Székesfehérvár. De vlag, die altijd verticaal wordt opgehangen, is groen-geel met het comitaatswapen in het midden. De vlag werd in 1992 aangenomen. Volgens overlevering ontving prins Stefan (Hongaars: *István*) in Fehérvár (nu Székesfehérvár)

in het jaar 1000 uit handen van de paus de heilige kroon en werd hij gekroond als eerste koning van Hongarije. Omdat Stefan geen directe afstamming had, droeg hij voor zijn dood de kroon en andere regalia op aan de Heilige Maagd Maria. Na bevrijding van het Ottomaanse juk ontving Fejér in 1692 van koning Leopold I het wapen. Op de vlag is het wapen afgebeeld als zegel, echter is het opschrift “Zegel van ...” vervangen door de naam van het comitaat. Bij een dergelijk niet-heraldisch wapen, is de vorm van de afbeelding afhankelijk van de kunstenaar die het maakte. De afbeelding op de vlag is naar een schilderij van het zegel uit 1837, het jaar dat het zegel voor het laatst werd veranderd. Opvallend is dat het wapen van Hongarije hier negen balken heeft en niet acht zoals het staatswapen. Dit komt overeen met het Hongaarse wapen dat in het schilderij van het zegel uit 1837 is aangebracht. In latere publicaties van het wapen van Fejér staan meestal acht balken, hoewel de volgorde der kleuren niet altijd dezelfde is. De kleuren groen en geel van de vlag komen van een oude vlag of banier uit 1747.

Fejér

Győr -Moson-Sopron

Győr-Moson-Sopron⁵ ligt in het noordwesten van Hongarije, grenzend aan Slowakije en Oostenrijk. De hoofdstad is Győr, gelegen aan de Rába (*Raab*), een zijrivier van de Donau. In 1920, bij het verdrag van Trianon, werd het grootste deel van Győr aan Hongarije toebedeeld, waar het tezamen met een deel van Moson en het in 1950 toegevoegde Sopron, Győr-Sopron ging heten. In 1991 werd dat Győr-Moson-

Sopron. Het voert een vlag van evenhoge banen van rood en blauw met het gekroonde wapen in het midden. De vlag heeft hoogte-lengte verhouding 1:2 en werd aangenomen in 1991. Het wapen is een combinatie van delen van de oude comitaatswapens van Moson (I), Sopron (II) en Győr (III).

Moson ontving zijn wapen van Ferdinand III in 1647. Het wapen symboliseert de “Moson Poort”, de beschermde toegang - vanuit het westen - tot het vruchtbare centrum van Hongarije.

Het wapen van Sopron werd door Leopold I in 1693 verleend. Het vertoonde een geharnaste ridder die een ovaal schild met het wapen van prins Esterházy vasthield. Alleen de ridder is overgenomen in het comitaatswapen.

In 1607 verkreeg Győr zijn zegel met de Latijnse riviernamen DANVBIVS, RAPCA en RABA. In 1667 werden deze namen op drie golvende zilveren banen op rood in het wapen opgenomen. Het comitaatswapen heeft deze namen niet overgenomen, maar de golvende banen staan voor de rivieren de Donau, de Rapcza en de Rába. De Donau vormt de noordgrens van het comitaat.

Hajdú-Bihar

Het comitaat Hajdú-Bihar ligt in het oosten van Hongarije, ten noordwesten van Békés, en grenst aan Roemenië. De hoofdstad is Debrecen. Het werd in 1950 gevormd uit de oude comitataten Hajdú en een deel van Bihar. Hajdú-Bihar heeft in 1991 een vlag aangenomen naar het ontwerp van de graficus István Bói, bestaande uit een wit veld met daarop de volledige wapens van Hajdú en Bihar. Beide wapens, volledig voorzien van

schildhouders, helmtekens en dekmantels, zijn naast elkaar op een voetstuk geplaatst. De vlag, met hoogte-lengte verhouding 1:2, is aan drie zijden voorzien van een wolftandenrand (driehoeken) van blauw en geel, de hoofdkleuren uit beide wapens en tevens de kleuren van de hoofdstad.

Begin 17de eeuw werden de Hajduk of *Hajdoeken* – voornamelijk lijfeigenen – door prins Stefan Bocskai van Transsylvanië gerekruteerd voor de opstand tegen de Habsburgers. In 1605 ontvingen zij als beloning van de prins de vrijheid en het recht land te bezitten. Ook verleende hij hun een wapen, duidelijk beschreven in de “akte van schenking”. De oudst bekende afbeelding van het wapen stamt echter uit 1793. Het motief toont de samenwerking van prins Bocskai en de Hajduk. De basilisk (slangdraak) met kruis komt uit het familiewapen van de prins – terug te voeren tot de familie Bathóry⁶. De krijgsattributen staan voor de gevechtsmethode van de Hajduk. Zij refereren aan de slag bij Álmosd (1604). Na de gevechtshandelingen (zwaard en pistool) staken de Hajduk het kamp van de vijand in brand (vuur) waarna zij bij dagenraad (zon) de overwinning konden vieren. Het helmteken vertoont een dansende Hajdú soldaat, die daarmee bezig is.

Bihar ontving zijn wapen in 1692 van Leopold I ter gelegenheid van de bevrijding van Nagyvárad (nu Oradea in Roemenië). Het wapen is gebaseerd op het oude zegel uit 1550. In Nagyvárad zijn enige middeleeuwse Hongaarse koningen begraven. Het wapen vertoont de sneeuwbergen van Belényesi en de bekende wijnstreek Rézalja aan de voet van de ber-

gen. De korenschoof staat voor de vruchtbare vlakte, terwijl de vissen verwijzen naar de commerciële visvangst.

De twee “sterke mannen”, die als schildhouders fungeren, komen van het wapen van Hajdú. Rechts staat de Bijbelse Samson (met leeuw), links de Griekse Hercules. [17]

Heves

Het comitaat Heves ligt ten noordoosten van Budapest. In het noorden ligt het Mátragebergte, terwijl het zuiden deel uitmaakt van de grote Hongaarse vlakte. De hoofdstad

is Eger. Sinds 1991 voert Heves een donkergroene vlag met het wapen waaronder de gouden letters HEVES MEGYE. De vlag wordt altijd verticaal opgehangen en is drie keer zo hoog als breed. Het wapen weerspiegelt het landschap van Heves. De ooevaar staat voor het moerassige gebied langs de Tisza, de groene schildvoet voor de vruchtbare

vlakten en de druiven voor de wijnbouw aan de voet van de bergen. De slang wijst waarschijnlijk naar de geneeskrachtige bronnen en de exploitatie ervan. Het groen en blauw staan voor de hoop en het vertrouwen in de toekomst. Ook is de ooievaar met de slang een middeleeuws religieus symbool: als vertegenwoordiger van Christus, bestrijder van de (Bijbelse) slang van het kwaad. Heves ontving zijn wapen na de bevrijding van het Turkse juk (1687), zodat de ooievaar ook de hoop uitdrukt dat Heves voor altijd een Christelijk bolwerk zal blijven. Er bestaat een afbeelding van het wapen, gegeven voor Heves en Buiten-Szolnok, uit 1724.

Jász-Nagykun-Szolnok

Het comitaat Jász-Nagykun-Szolnok ligt in het midden van Hongarije direct ten westen van Hajdú-Bihar. De hoofdstad is Szolnok. Het comitaat is in 1876 gevormd uit de etnische gebieden Jászság (*Jazygië*) en Nagykunság (*Groot-Koemanië*) en uit Buiten-Szolnok. De in 1991 aangenomen vlag, die altijd verticaal hangend wordt gebruikt, heeft een blauwe en een witte baan. In het midden bevindt zich het wapen van het comitaat, waaronder de tekst "Jász-Nagykun-Szolnok megye" in zwarte letters. Dat wapen, aangenomen in 1878, werd in 1991 nog wat gemodificeerd. De ooievaar in het eerste kwartier staat voor Szolnok. Het gebied werd na de bevrijding van de Turken door Prins Rákóczi II van Transsylvanië bezet en pas na de Achtjarige Oorlog door de Habsburgers aan het rijk toegevoegd. De stad en omgeving waren echter volledig verwoest, zodat het gebied als Buiten-Szolnok in het comitaat

Heves werd ondergebracht. In 1876 werd de stad Szolnok weer de hoofdstad van het comitaat. De ooievaar komt veel voor in de vlakten om de Tisza. Analoog aan het wapen van Heves werd de ooievaar symbool voor Szolnok.

Het tweede kwartier staat voor *Groot-Koemanië* terwijl in het onderste deel de ruiter *Jazygië* vertegenwoordigt. De golvende lijnen staan voor de rivieren de Tisza, de Körös en de Zagyva. Beide laatste wapens zijn afkomstig van het in 1746 door keizerin Maria Theresia aan Jászkunság (*Jazygië*, *Groot- en Klein-Koemanië*) verleende wapen. Zoals zo vele volkeren uit de Zuid-Russische steppen waren de Jazygiërs uitstekende ruiters. De hoorn is het Jazygisch symbool van onderlinge solidariteit. Aan deze zogenaamde Lehel-hoorn is onder andere de volgende legende verbonden. De bij de slag op het Lechfeld bij Augsburg in 955 - die een einde maakte aan de Hongaarse rooftochten in Duitsland - gevangen genomen Jazygische hoofdman Lehel verzocht nog eenmaal op zijn hoorn te mogen blazen. Daarbij

sloeg hij keizer Koenraad ter plekke met de hoorn dood 7. [18,19,20]

Komárom-Esztergom

De oude comitaten Komárom en Esztergom lagen beide aan weerskanten van de Donau ten oosten van Győr-Moson-Sopron tot aan de bocht van de Donau naar het zuiden (de Donauknie). Toen de Donau de grens tussen Hongarije en Tsjechoslowakije werd, waarbij beide comitaten de helft van hun grondgebied verloren, werden zij samengevoegd tot één comitaat. De hoofdstad is Tatabánya. De in 1991 aangenomen vlag van Komárom-Esztergom is wit met beide wapens naast elkaar in het midden. Onder de wapens staat in een boog en in zwarte letters: KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE. Het comitaat Komárom werd in de 11e eeuw gesticht rondom het kasteel Komárom. De oorsprong van het wapen is onbekend. Het is niet te herleiden tot de wapens van de invloedrijke families die het kasteel en omliggende landen hebben bezeten.

Het comitaat Esztergom is een van de oudste comitaten van Hongarije en werd al in de 10e eeuw gesticht. Het was een bijzonder comitaat, omdat sinds 1270 de aartsbisschop (primaat) van Esztergom tevens bestuurder van het comitaat was. Esztergom ontving zijn wapen van koning Ferdinand I in 1555. De bisschop in het wapen is Sint Adalbert, patroonheilige van Hongarije. Adalbert van Praag (ca. 956 – 997) was bisschop in Praag en later ook in Esztergom. Daar doopte hij Géza en zijn zoon Stefan, de latere koning van Hongarije. Later ging hij naar Pruisen om daar het volk te bekeren. Zoals gebruikelijk liet

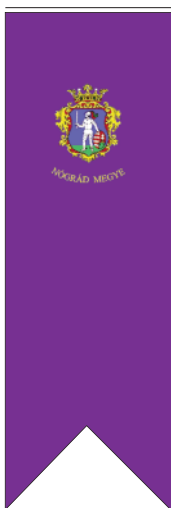

hij daarbij de Heilige Eiken omhakken om aan te tonen dat de Christelijke God machtiger was. Daarvoor werd hij nabij Danzig (Gdańsk) vermoord. Zijn attributen als martelaar zijn drie speren en een peddel, de wapens waarmee hij werd gedood. [21]

Nógrád

Nógrád ligt ten noordoosten van Boedapest in het midden-noorden van Hongarije en grenst aan Slowakije. De hoofdstad is Salgótarján. In 1920 werd het oude comitaat verdeeld tussen Tsjechoslowakije en Hongarije, waarbij de rivier de Ipoly de grens vormt. In 1991 nam Nógrád een geheel blauwe vlag aan met daarop het wapen van het oude comitaat. Onder het wapen staat in gele letters NÓGRÁD MEGYE. Deze vlag hangt altijd verticaal, is driemaal zo hoog als breed en is van onder gespleten.

Een ridder met zwaard en een rond schild komt al voor op het zegel van Nógrád uit 1551. Het is niet zo vreemd dat Nógrád voor een krijgsman heeft gekozen. Archeologische vondsten tonen aan dat de streek reeds in voorhistorische tijden door verschillende volken werd bewoond. Ook de onbekende auteur van "Gesta Hungarorum" (Hongaarse daden) – meestal *Anonymus* genoemd – uit ca. 1200 beschreef vele kriegsverrichtingen in deze streek, welke ook hun sporen hebben achtergelaten. In 1655 werd door Ferdinand III de ridder uitgedost met een ovaal schild met het rijkswapen. In 1836 werd de groene schildvoet toegevoegd. Opmerkelijk is dat hier, evenals voor Fejér, het Hongaarse wapen negen balken heeft.

Pest

Het comitaat Pest ligt om de hoofdstad Boedapest, waarbij het in het noorden nog aan Slowakije grenst. Het comitaatsbestuur zetelt in Boedapest, hoewel de stad administratief niet tot het comitaat behoort. In 1991 nam het een blauw-gele vlag aan, de hoofdkleuren van het wapen. De vlag is verticaal en heeft een hoogte-lengte verhouding 1:2. Op 1/3 van de broeking staat het wapen. Daarboven staat met een boog in gouden letters PEST MEGYE.

De comitatens Pest aan de oostzijde en Pilis aan de westzijde van de Donau waren al verenigd toen in 1659 Solt werd toegevoegd tot het comitaat Pest-Pilis-Solt met als hoofd de paltsgraaf Franciscus Wesselenyi. In 1660 werd het wapen verleend. Het is nog onduidelijk of het wapen afkomstig is van het familiewapen van Wesselenyi – een leeuw met drie rozen in zijn linker klauw – of dat de leeuw, kroon en rijksappel staan voor de vele kroningen die in deze palts hebben plaatsgevonden. De in Pest gelegen stad Visegrád was vanaf 1325 tot 1405 de verblijfplaats van Hongaarse koningen, voordat ze naar Buda verhuisden. In 1950 werd de naam van het

comitaat veranderd in Pest. Na de communistische periode, waarin geen wapens geduld werden, werd het oude wapen in 1991 weer in ere hersteld. [22]

Somogy

Het comitaat Somogy ligt in het zuidwesten van Hongarije, ten zuiden van het Balaton meer. In het zuidwesten vormt de rivier

de Dráva (Drau) de grens met Kroatië. De hoofdstad is Kaposvár. In 1992 werd een vlag aangenomen bestaande uit een groene en gele baan (2:3), met in het midden het volledige wapen. Daarboven staat in een boog in gouden letters SOMOGY MEGYE. Somogy is een van de eerste comitatens dat een wapen kreeg. Op verzoek van Jozsa Somi, hoofd van Temes⁸ en baljuw van de regio, en Peter Budkovce, hoofd van het comitaat Somogy, verleende koning Wladislaus II – in het Hongaars *László II* – in 1498 Somogy een zegel en wapen⁹. De reden van de aanvraag was de toenemende dreiging van de Turken; Somogy wilde een lokale verdedigingsmacht opzetten. Het wapen

symboliseert de loyaliteit aan de koning (kroon). De geharnaste arm verwijst naar de vele overwinningen op de vijand. De takken met druiven staan voor de vruchtbaarheid van het land, in het bijzonder de rijke wijnoogsten. De gouden bladen verwijzen naar de rijkdom verkregen door export van wijn. Ook de dekkleden drukken deze vruchtbaarheid uit. De Moravische adelaar als helmteken wordt wel genoemd in de wapenbrief, maar de herkomst ervan wordt niet vermeld. Eén veronderstelling is, dat het ter ere was van Wladislaus, die behalve koning van Hongarije en koning van Bohemen ook markgraaf van Moravië was. Een andere is, dat de aanvrager, heer van Temes, als vertegenwoordiger in de Moravische delegatie bij de kroning van de koning in Praag was. [23]

naast grote moerassen en was bekend om zijn wijnbouw (Tokaj) en visvangst. Het tweede gebied bevat uitgestrekte bossen. Beide aspecten komen in alle drie de wapens naar voren. Het eerste wapen is van het comitaat Szabolcs. Het werd in 1714 door Karel III verleend en in 1729 hernieuwd. De drie korenaren en de vis geven aan dat landbouw en visserij de belangrijkste bronnen van inkomsten waren. De boom geeft de gehechtheid aan het land weer, terwijl de afgeknotte takken staan voor de gebieden, die het comitaat in de loop der geschiedenis heeft verloren. De boog staat voor de militaire traditie en het glorieuze verleden. Het tweede wapen is van het oude comitaat Szatmár, dat in 1920 voor een kwart toegekend werd aan Hongarije, de rest kwam als Satu Mare in Roemenië te liggen. Szatmár ontving zijn wapen van koning Karel III in 1721. In 1920 werd het wapen veranderd en na een wapenloze periode vanaf 1940 werd in 1968 onder het communistisch regime weer een nieuw wapen aangenomen. De raad besloot echter in 1990 terug te keren naar het oude wapen. Het schild bevat negen velden in drie rijen. De eerste rij bevat een kreeft en een steur, beiden staan ze voor het grote Ecsedi-moeras bij Kaploni (nu

Căpleni in Roemenië), rijk aan vis. Daartussen staat een burcht om aan te duiden dat Szatmár een vármegyé was. De kroon staat voor de loyaliteit aan de koning. De tweede rij begint met vier witte balken voor de rivieren de Somes, de Tur, de Krasna en de Tisza. In het midden staat het familiewapen van graaf Alexander Karolyi, toen hoofd van het comitaat. Dan volgt een korenschoof voor het agrarische karakter van het comitaat. De onderste rij gaat daarmee door met een druiventros voor de wijnbouw, terwijl het hert en de eikentak zijn bossen symboliseren.

Slechts een klein deel van het oude comitaat Bereg ligt in Hongarije, de rest ligt nu in de Oekraïne. Het wapen beschrijft het productieve land met wijnbouw, grote eikenbossen waar beren leefden en de visvangst in de rivier de Latorca (nu Latorycja in de Oekraïne). Na het wapenverbod tijdens het communistisch bewind werd het wapen in 1992 voor het Hongaarse deel weer aangenomen. [24]

Szabolcs-Szatmar-Bereg

Het comitaat Szabolcs-Szatmar-Bereg bevindt zich in het uiterste noordoosten van Hongarije en grenst aan Slowakije, Oekraïne en Roemenië. De hoofdstad is Nyíregyháza. Het comitaat is samengesteld uit delen van drie oude comitaten die in 1920 aan Hongarije toebedeeld werden. Vanaf 1950 heette het comitaat Szabolcs-Szatmar en in 1990 werd het kleine stukje Bereg toegevoegd aan de naam. Szabolcs-Szatmar-Bereg nam in 1999 een vlag aan, wit met een wolftandenrand van rood en blauw. In het midden staan de drie wapens van de afzonderlijke gebieden, naast elkaar.

Het comitaat Szabolcs-Szatmar-Bereg is ruwweg in twee delen te verdelen. De Boven-Tisza vallei en de Nyírség. De eerste bevat veel vruchtbare grond

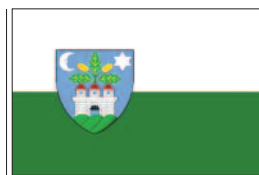
Tolna

Het comitaat Tolna ligt in het zuidwesten van het land op de rechteroever van de rivier de Donau op de Grote Hongaarse Laagvlakte. De hoofdstad is Szekszárd. In 1995 nam Tolna een vlag aan. De altijd verticaal hangende vlag is blauw-wit met het wapen in het midden.

Het comitaat Tolna ontving zijn wapen in 1699 van keizer Leopold I. Na 150 jaar Turkse overheersing getuigt het wapen van grote loyaliteit met het Hongaarse koninkrijk. St. Stefan (ca. 970 – 1038), gezeten in het midden, was de eerste koning van Hongarije. Zijn zoon Emmerik (Hongaars: *Imre*, ca.

1007 – 1031), staande rechts, werd gezien als zijn opvolger, maar overleed eerder als gevolg van een aanval van een everzwijn bij een jachtpartij. Beiden werden in 1083 door Paus Gregorius VII Heilig verklaard. De attributen van St. Emmerik zijn een tak met lelies en een zwaard. In 1836 werd het wapen door koning Ferdinand V nog gemodificeerd. [25]

zuiden van Vas. Het grenst aan Slovenië en Kroatië. De hoofdstad is Zalaegerszeg. De in 2010 aangenomen vlag, die altijd verticaal wordt gehangen, is blauw-wit. Op 1/3 van de bovenkant staat het comitaatswapen met daaronder de tekst: ZALA MEGYE. De vlag heeft een lengte-breedte verhouding van 2:1.

Het oude Zala behoorde tot Koninklijk Hongarije. Het verkreeg zijn wapen dan ook al in 1550. De pijl staat voor de strijd die Zala, als grensgebied, voor het behoud van Hongarije heeft moeten voeren. De kroon staat voor absolute trouw aan het vaderland. Van 1990 tot 2010 voerde Zala een groen-gele vlag met een eender wapen, echter van groen met een gele balk en groene pijl. De groene kleur stond voor de vele bossen en cultuurland. Een studie van archivaris Andras Molnar liet zien dat de kleuren oorspronkelijk blauw en zilver waren, zoals een vaandel uit 1660 en afbeeldingen uit 1876 en 1890 ook laten zien. De pijl is van latere datum. [27] <

Vas

Het comitaat Vas is het meest westelijke comitaat van Hongarije en grenst aan Oostenrijk en Slovenië. De hoofdstad is Szombathely. De in 1990 aangenomen en in 1991 en 2001 wat gemodificeerde vlag, die altijd verticaal hangt, is wit en blauw met een vereenvoudigde vorm van het comitaatswapen in het midden. Het comitaat Vas ontving zijn wapen in 1561. Om invallen uit het westen te weren, werd in de roe eeuw al aan de westgrens een serie kastelen gebouwd. Vas is ontstaan om het kasteel Vasvár, of IJzeren Kasteel. Heraldisch staat de struisvogel voor snelheid en uithoudingsvermogen en werd meestal afgebeeld met een hoefijzer in de bek als gevolg van het (volks)geloof dat de struisvogel ijzer en stenen kon verteren. Het wapen is dus een naamaanduiding. [26]

Veszprém

Het comitaat Veszprém ligt in het midden-westen van Hongarije, ten oosten van Vas en direct ten noorden van het Balatonmeer. De hoofdstad is Veszprém. Het comitaat Veszprém voert een vlag van evenhoge banen wit en groen. Op 1/3 lengte van de broeking

staat het wapen van het comitaat. De vlag werd aangenomen in 1992 en gemodificeerd in 1995 en 1996. De vlag is ook zonder wapen te gebruiken. In Veszprém staat een van de oudste kastelen van Hongarije. Het stond er al toen de Hongaren het gebied in bezit namen. Veszprém is ook het oudste comitaat. Het kasteel Veszprém speelde ook een grote rol bij de verdediging tegen de Mongoolse invasies. Behalve militair is Veszprém ook kerkelijk van betekenis. Van hieruit werd het Christendom verspreid. De stad Veszprém werd in 1009 de eerste episcopale zetel van Hongarije. Beide aspecten worden in het wapen verbeeld. De onderste helft van het gebouw met open poort en de buitenste twee torens is het kasteel, terwijl de middelste toren staat voor de kathedraal van St. Emmerik (*St. Imre*). Vanuit een bepaald punt in de stad kan men de toren van de kathedraal zien tussen de twee torens van het kasteel. De drie bergen staan voor het Balkony gebergte en de eikentak voor de bossen aldaar. De maan en de ster zijn Mariasymbolen en gekoppeld aan de kathedraal.

Zala

Het comitaat Zala ligt in het zuidwesten van Hongarije, ten

Opleggen vaandels Tankregimenten Cavalerie

Foto Joyce Rutjes/Audiovisuele Dienst Defensie

Noten

1. Waarschijnlijk in het uniform van het befaamde Jászkun regiment Huzaren van Maria Theresia.
2. *Halványkék*: vertaald als grijsblauw, zachtblauw, licht-grijs.
3. In afbeeldingen van het wapen uit 1876 en 1880 staan de aren niet uit; in een afbeelding uit 1890 wel (Ref. 6).
4. Net als in het wapen van Košice in Slowakije.
5. Het Hongaars kent de letter ö (met trema) en de letter ô (met 2 streepjes); de eerste wordt uitgesproken als u in put, de tweede als eu in peut.
6. De draak met zijn staart om zijn nek gebonden was het embleem van de in 1408 door Sigismund van Luxemburg gestichte Orde van de Draak.
7. In werkelijkheid stierf bij die slag hertog Koenraad de Rode als gevolg van de gevechtshandelingen. De fraai bewerkte ivoren hoorn bevindt zich in het *Jász Muzeum* te Jászberény.
8. Het oude comitaat Temes lag in het midden-zuiden van het Koninkrijk Hongarije. Het is nu verdeeld tussen Servië en Roemenië.
9. De in het Latijn geschreven wapenbrief bevindt zich nu nog in het archief van Somogy. Zie ref. 23.

Referenties voor alle of meerdere comitaaten

1. <http://en.wikipedia.org/wiki/Hungary>
2. http://en.wikipedia.org/wiki/XXX_County – met XXX naam van het comitaat.
3. <http://www.fotw.net/flags/hu-XX.html> – I. Molnár, Z. Heimer – met XX afkorting van de naam van het comitaat.
4. <http://www.nemzetjelkepek.hu/megyecimerek-XXX.shtml> – met XXX enige of eerste naam van het comitaat.
5. <http://www.huszadikszazad.hu/index.php?apps=gallery&images=1032>
6. <http://www.hot.ee/wappenroll/ung.html> – H.G. Ströhl, *Die Ungarische Comitaten*, 1890.

Specifieke referenties:

7. http://wapedia.mobi/en/Bács-Bodrog_County#3
8. http://www.absoluteastronomy.com/topics/Coat_of_arms_of_Vojvodina
9. http://www.heiligen-3s.nl/extra_apostel.php
10. <http://www.reference.com/browse/wiki/Kunság>
11. http://www.bekesmegye.hu/adat/dokumentumtar/hu1039_hatalyos-2009_julius03-tolrendelet.doc = voorschrift gebruik symbolen van Békés.
12. http://epa.oszk.hu/02000/02030/00024/pdf/HOM_Evkonyv_28-29_105-137.pdf - Csorba Csaba, *Vármegyei címerek és Borsod-Abaúj-Zemplén címere*.
13. <http://www.budapest.hu/engine.aspx?page=jelkepek>
14. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Fájl:Csongrád.jpg>
15. http://en.wikipedia.org/wiki/Gerard_Sagredo
16. <http://www.kajan.extra.hu/KAJAN%20oang.htm>
17. http://en.wikipedia.org/wiki/Stephen_Bocskay
18. http://en.wikipedia.org/wiki/Jassic_people
19. <http://hungarystartshere.com/Jazygian-Museum-Jasz-Muzeum-Jaszbereny>
20. <http://en.allexperts.com/e/s/sz/szolnok.htm>
21. http://nl.wikipedia.org/wiki/Adalbert_van_Praag
22. http://lexikon.katolikus.hu/P/Pest,_Pilis_és_Solt_vármegye.html
23. <http://smarchive.netii.net/menu/oklevel/cimer.htm> – *Borsa Iván, Somogy vármegye címerelevele és első pecsétje*.
24. http://www.szatmar.ro/Keszul_Szatmar_megye_uj_cimere/hirek/20897
25. http://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Emeric_of_Hungary
26. H.M.W. Kits Nieuwenkamp, *Encyclopedie van de Heraldiek*, Elsevier, Amsterdam, 1961. – *Siruisvogel*.
27. <http://www.alon.hu/szint-valt-zala-megye-cimere>

Figuren

28. <http://www.crwflags.com/fotw/flags/hu-XX.html> – met XX afkorting van de naam van het comitaat.
29. <http://www.vexilla-mundi.com> – Mello Luchtenberg.
30. <http://www.nemzetjelkepek.hu/megyecimerek.shtml>

Op de zondag voor Prinsjesdag 2012 zijn op het Lange Voorhout in Den Haag de standaarden (vaandels van bereden troepen) van de regimenten Huzaren van Sytzama en Prins van Oranje van de Koninklijke Landmacht opgelegd. Dit gebeurde tijdens een grote ceremonie, waarbij beide regimenten officieel werden ontbonden. De ontbinding van de regimenten, die waren uitgerust met tanks, is het gevolg van bezuinigingen bij Defensie. Daarbij is definitief afscheid genomen van de tank als zwaarste manoeuvreermiddel van het Nederlandse leger.

Door Thijs van Leeuwen

Er is bewust gekozen voor het ontbinden en niet voor het opheffen van de regimenten, waarbij volgens traditie de standaard niet opgelegd, maar de vaandelstok gebroken moet worden. Het ontbinden biedt namelijk de mogelijkheid om, als daar in de toekomst behoefte aan is, de regimenten weer op te richten. Ook is op die manier de saamhorigheid van een ieder, die ooit bij een van de regimenten heeft gediend gegarandeerd en de zorg voor oudgedienden en veteranen gewaarborgd. Zoals in de toelichting bij een speciaal ter gelegenheid van de ceremonie uitgebrachte CD met huzarenmarsen staat vermeld: *Het laatste schot heeft geklonken, / Het regiment in slaap verzonken, / Maar door muziek te maken, / Zal het eens weer fier ontwaken.*

De standaarden van de beide huzarenregimenten, waarop de wapenfeiten Waterloo 1815 en Tiendaagse Veldtocht 1831 staan vermeld, werden aan het eind van de plechtigheid overgedragen aan Commandant Landstrijdkrachten en symbolisch weggereden op een van de laatste Leopardtanks van het Nederlandse leger.

De tradities van beide ontbonden regimenten worden voortgezet door het verkenningsregiment Huzaren van Boreel. Aan de standaard van dit regiment, dat tijdens de plechtigheid werd gevoerd door het bereden Cavalerie Ere Escorte, dat op Prinsjesdag de Koningin naar de Ridderzaal begeleidt, werden tijdens de ceremonie oranje cravattes (linten) geknoopt met daarop de wapenfeiten van de ontbonden regimenten geborduurd.

De standaarden van de regimenten Huzaren van Sytzama en Prins van Oranje zijn in de nabije toekomst te bewonderen in de traditiekamers van het Cavaleriemuseum op de Prins Bernhardkazerne in Amersfoort. <